

Asia: VN/7728/2024

Lausuntopyyntö; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (palkka-avoimuusdirektiivin kansallinen täytäntöönpano)

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 3 §:ää

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta kiittää mahdollisuudesta saada lausua otsikkosiassa.

Lautakunta kiinnittää huomiota siihen, että HE-luonnos ei sisällä samanarvoisen työn määritelmää. Samanarvoisen työn määritelmän puuttuminen vaikeuttaa lain soveltamista ja on siten omiaan estämään palkkatasa-arvon tehokasta toteutumista. Ks. tarkemmin kommenttimme ehdotettua 3 a §:ää koskien.

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 3 a §:ää

Samanarvoisella työllä tarkoitetaan direktiivin 2023/970 3 artiklan 1 kohdan g alakohdan mukaan työtä, joka katsotaan samanarvoiseksi 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettujen syrjimättömien, objektiivisten ja sukupuolineutraalien kriteerien mukaisesti. Artiklakohtassa viitattu 4 artiklan 4 kohta kuuluu seuraavasti: ”Palkkarakenteiden on oltava sellaisia, että niiden avulla voidaan arvioida, ovatko työntekijät työn arvon suhteen vertailukelpoisessa tilanteessa, käyttäen objektiivisia ja sukupuolineutraaleja kriteerejä, joista on sovittu työntekijöiden edustajien kanssa, jos tällaisia edustajia on. Nämä kriteerit eivät saa perustua suoraan tai välillisesti työntekijöiden sukupuoleen. Niihin on kuuluttava pätevyys, kuormitus, vastuun määrä ja työolot sekä tarvittaessa muut tekijät, jotka ovat merkityksellisiä kyseisessä työssä tai tehtävässä. Niitä on sovellettava objektiivisella ja sukupuolineutraalilla tavalla, johon ei sisälly minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää. Varsinkaan asiaankuuluvia pehmeitä taitoja ei saa aliarvostaa.”

Esitysluonnoksessa esitetään uudeksi työn samanarvoisuuden tunnistamista koskevaksi 3 a §:ksi seuraavansisältöistä säännöstä: ”Työn samanarvoisuutta arvioidaan tässä laissa syrjimättömien, sukupuolineutraalien ja työssä merkityksellisten arviointikriteerien perusteella. Näitä ovat työn luonteesta riippuen osaaminen, kuormitus, vastuu, työoloihin liittyvät tekijät sekä muut kyseisessä työssä tai tehtävässä merkitykselliset tekijät. Arviointikriteerien keskinäinen painoarvo voi vaihdella tehtäväkohtaisesti. Jos työnantajaa sitovassa työ- tai virkaehtosopimuksessa on sovittu

arviointikriteereistä, joiden perusteella palkka määräytyy työn vaativuuteen perustuvien objektiivisten ja sukupuolineutraalien kriteerien perusteella, työn samanarvoisuutta voidaan arvioida näiden arviointikriteerien perusteella. Edellytyksenä on, että sanotut kriteerit heijastavat työn vaativuutta tai arvoa kyseisessä työssä tai tehtävässä merkityksellisellä tavalla esimerkiksi osaamisen, kuormituksen, vastuun, työolojen tai muiden vastaavien seikkojen perusteella.”

Perustelujen mukaan työtehtäviä voitaisiin pitää samanarvoisina, jos työnantajan suorittama kokonaisarviointi osoittaa, että työt ovat vaatimuksiltaan yhtäläisiä (HE-luonnos s. 44). Lisäksi todetaan (s. 45) muun ohella, että ” jos yksi tai useampi tarkasteltava kriteeri, kuten työssä vaadittava osaaminen ja vastuu yksiselitteisesti osoittavat, että kyse on vaatimuksiltaan olennaisesti erityyppisestä työtehtävästä, töitä ei voitaisi pitää vertailukelpoisina ja siten samanarvoisina”. Vielä todetaan muun ohella, että ”käytännön tasolla eri työehtosopimukseen perustuvat työt eivät pääsääntöisesti ole vertailukelpoisia, koska ne koskevat luonteeltaan yksiselitteisesti erilaista työtä” (s. 46).

Sekä ehdotetun 3 a §:n sanamuoto ja edellä siteeratut perustelukohdat hämärtävät sitä direktiivistä 2023/970 ilmenevää ja muutoinkin kansainvälisessä samapalkkaisuutta koskevassa oikeudellisessa doktriinissa vakiintunutta lähtökohtaa, jonka mukaisesti vertailukelpoisuutta arvioidaan suhteessa työntekijöiden tekemän työn arvon suhteen, ei sen suhteen, ovatko vertailtavat työt eri arviointikriteerit (tässä: osaaminen, kuormitus, vastuu, työoloihin liittyvät tekijät) huomioon ottaen katsottava samanlaisiksi vai erilaisiksi. Sisältönsä puolesta aivan erilaisetkin työt voivat olla arvoltaan yhtä vaativia, eli samanarvoisia. Tämä ei näy riittävällä tavalla ehdotetuista säännösmuutoksista eikä lain ehdotetuista perusteluista.

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 6 §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 6 d §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 6 e §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 6 f §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 6 g §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 8 §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 9 a §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 12 §:ää

-

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 20 §:ää

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi tasa-arvovaltuutetun toimivaltaa laajennettaisiin siten, että tasa-arvovaltuutettu voisi saattaa myös tasa-arvolain 6 §:n 2 momentin 7 kohdan, 6 §:n 3 ja 4 momentin, 6 d §:n 4–6 ja 8 momentin, 6 e ja 6 f §:n sekä 6 g §:n 1–4 momentin vastaista työnantajan menettelyä koskevan asian yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi ehdotettavaa 21 §:n 5 momentissa tarkoitettua menettelyä varten.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta pitää ehdotettua muutosta välttämättömänä, mutta toteaa samalla, että ehdotuksessa ei ole missään kohdin perusteltu, miksi työmarkkinoiden keskusjärjestöille ei ehdoteta annettavaksi vastaavaa mahdollisuutta saattaa palkka-avoimuusdirektiivin mukaisia asioita yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan. Tämä olisi tärkeää oikeussuojan tehokkuuden kannalta, koska yksilöillä ei edelleenkään ole mahdollisuutta saattaa tasa-arvolain soveltamisalaan kuuluvia asioita vireille yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa myös, että toistaiseksi tasa-arvovaltuutettu ei ole saattanut vireille yhtään työelämäasiaa lautakunnassa, vaan ainoan työelämää koskevan hakemuksen on saattanut lautakunnassa vireille työmarkkinoiden keskusjärjestö.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta piti 21.4.2016 sosiaali- ja terveysministeriölle antamassaan lausunnossa tarpeellisenä, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin vireillepano-oikeuden laajentamiseksi tasa-arvolain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnossa (TyVM 11/2014 vp-HE 192/2014 vp, HE 111/2014 vp, 4.12.2014) edellytetyllä tavalla niin, että yksilö voi tasa-arvolain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa saattaa asioita vireille lautakunnassa samaan tapaan kuin yhdenvertaisuuslain soveltamisalalla. Sosiaali- ja terveysministeriö asettikin työryhmän valmistelemaan tarvittavaa lainsäädäntömuutosta, mutta asia ei kuitenkaan edennyt valtioneuvostossa ja työryhmä lakkautettiin. On erittäin valitettavaa, ettei tätä merkittävää oikeusturvan puutetta ole vielä kukaan korjattu.

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 21 §:ää

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voisi tasa-arvovaltuutetun esityksestä, tarvittaessa sakon uhalla, velvoittaa työnantajan täyttämään velvollisuutensa 6 §:n 2 momentin 7 kohdan, 6 §:n 3 ja 4 momentin, 6 d §:n 4–6 ja 8 momentin, 6 e ja 6 f §:n sekä 6 g §:n 1–4 momentin vastaista menettelyä koskevassa asiassa.

Näiltä osin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta viittaa edellä 20 §:ssä lausuttuun.

Kommenttinne koskien tasa-arvolain 21 b §:ää

-

Kommenttinne tasa-arvovaltuutetusta annetun lain muuttamisesta

-

Kommenttinne tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

-

Kommenttinne tilastokeskuksesta annetun lain muuttamisesta

-

Kommenttinne sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

-

Kommenttinne koskien vaikutuksia työnantajiin (4.2.1.1)

-

Kommenttinne koskien vaikutuksia julkiseen talouteen (4.2.1.2)

-

Kommenttinne koskien vaikutuksia viranomaisiin (4.2.2)

-

Kommenttinne koskien sukupuolivaikutuksia (4.2.3)

-

Kommenttinne koskien vaikutuksia palkansaajiin (4.2.4)

-

Kommenttinne koskien asian taustaa ja valmistelua, EU-säädöksen tavoitteita ja pääasiallista sisältöä sekä nykytilaa ja sen arviointia (1-3)

-

Kommenttinne koskien muita toteuttamisvaihtoehtoja (5)

-

Kommenttinne koskien suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestykseen (11)

-

Muut huomiot

Lausunnosta ovat päättäneet Outi Anttila (puheenjohtaja), Laura Kirvesniemi, Marica Nordman ja Petteri Plosila. Esittelijä Juhani Kortteinen.

Kortteinen Kalle

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta - Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta